

Pozdní středověk, počátky novověku

- 15. / 16. století
- hlavní obživa: zemědělství → šlechta začíná podnikat na šlechtických velkostatech
- vinařství, rybníkářství, dobytkářství → nové obory
- potřeba pracovních sil: námeznní pracovní síla (rolníci za plat)
 - ve společnosti vznikají nové vrstvy – podnikatelé, námeznní síla
- řemeslná výroba; využití vodní energie
- obchod, dálkový obchod – rozkvět → zámořské objevy → mezikontinentální obchod
- bohatou obchodníci, podnikatelé (oba chtějí podíl na vládě) a města (hl. přístavy)
- kultura: renesance a humanismus (14. st., u nás do 15. st.)
- reformace – opravná hnutí v církvi
- expanze Turků do Evropy (přes Balkán do Uher) → snaha ovládnout území

Zámořské objevy

- začátek už v 15. st., trvaly až do poloviny 16. st.
- Příčiny:
 - nové suroviny a nová odbytiště pro vyrobené věci
 - hledali nové zdroje zlata a stříbra (pro výrobu peněz) – hl. Španělé, Portugalci
 - pracovní síla – otroci hl. z Afriky
 - luxusní zboží (sklo, porcelán, koberce, koření z Orientu)
 - hledání nových cest do Indie
 - touha po dobrodružství, poznání
- Předpoklady zámořských objevů:
 - zdokonalení kompasu – s magnetickou střelkou
 - astroláb – astronomický přístroj pro určování zeměpisných šířek
 - vzniká první globus (na konci 15. st. v Německu), nové mapy světa
 - zdokonalení lodí – rychlejší, stabilnější na moři, pevnější, lepší manévrování
 - typy lodí: galéra – veslice, veslovali otroci (až 300 veslařů)
 - karavela – jednodušší plachetnice
 - karaka - největší plachetnice
- Směry:
 - hledání cest do Indie (jako první Španělé, Portugalci)
 - Portugalci – na jih a na východ
 - Španělé – na západ (proto Kolumbus objevil Ameriku)
- Portugalci
 - plavby organizuje a financuje panovník Jindřich Mořeplavec
 - na jih, směrem na Afriku
 - 1415 – dobyli v Africe přístav Ceuta → odvezli si otroky, zlato, stříbro
 - Bartolomeo Diaz – 1487 se dostal k nejnižšímu cípu Afriky (pojmenováno jako mys Dobré Naděje)
 - Vasco da Gama – 1497-8 – první Portugalec, který se dostal do Indie → tam vznikají 1. portugalské osady

- po roce 1500 Portugalci vyplouvali na západ k břehům Jižní Ameriky (hl. do Brazílie)
- **Španělé**
 - Organizoval královský pár Izabela a Ferdinand Aragonský
 - Kryštof Kolumbus - Portugalci ho nechtěli přijmout mezi sebe → vyplul jako Španěl, směrem na západ roku 1492
 - plul se 3 loděmi: Niña, Pinta, Santa Maria – jediná zvládla plavbu (karaká)
 - říjen 1492 – objevil ostrovy San Salvador (na Bahamách), Kubu, Haiti – myslel si, že je v Indii → označil obyvatele jako indiány
 - při dalších výpravách objevil Portoriko, Jamajku
 - neví se, zda věděl, že objevil nový kontinent nebo si do smrti myslel, že byl v Indii
 - Vasco de Balboa (1513)
 - 1. Evropan přeplaval Panamskou šíjí a objevil Tichý oceán
 - Amerigo Vespucci – z Itálie plul, ale v portugalských nebo šp. službách
 - dostal se do Jižní Ameriky → nazval kontinent jako „Nový svět“, poté přejmenováno na jeho počest: Amerika
 - Fernando Magalhaes
 - 1. Evropan obeplul svět 1519-22

● Koloniální / Kořistnické plavby

- Španělé
 - shana získat zlato, stříbro
 - trochu vojenská tažení
 - směr: Jižní Amerika
- Hernar Cortés
 - dobyl Aztéckou říši – v Mexiku (1519-1521)
- Francisco Pizarro
 - dobyl říši Inků v Peru (1531-35)
 - při dobývání objevil Chile (založeno město Lima)
- → z plaveb bohatne španělský král
- Portugalci a Španělé se dostávají do sporu – kdo kam bude jezdit, aby si nekonkurovali → dohoda - podepsání smlouvy (1494) – dohoda u Tordesilla: rozdělení: Portugalsko – východ; Španělé – na západ
- **Nové koloniální mocnosti:**
 - Nizozemí – zapojuje se od 80. let 16. stol. do výprav do Indonésie, Tichomoří
 - Anglie – konec 16. století
 - pirátské lodě – přepadali španělské lodě s cílem zabavit jim jejich kořist
 - anglická královna to podporovala
 - Francis Drake – nejvýznamnější pirát, jeden z milenců královny; královna ho povýšila na šlechtice
 - Walter Raleigh – plul do S. Ameriky (jako 1. Angličan), také pirát
 - cesty do Indie → založili východoindickou obchodní společnost pro obchodování s asijským zbožím
 - Francie – nebyla moc úspěšná
 - jen obsazení části dnešní Kanady
 - Německo, Švédsko, Dánsko – nevýznamné

- **Důsledky objevů**

- obrovské kořisti a bohatství
- zlato, stříbro z Ameriky do Evropy, v Evropě pokles hodnoty peněz
- luxusní zboží, které bylo dováženo, se stává běžným
- nové plodiny (brambory, kukuřice, tabák, bavlna)
- obchodní společnosti se přesouvají ze Středozemního moře k břehům Atlantského oceánu (Šp., Portugalsko)
 - vznikají přístavy
- rozvoj manufaktury → zrychlení, zlepšení výroby
- vznikají obchodování společné mimo Evropu (např. v Indii - Brity a Nizozemci)
- vz. 1. světové velmoci (Španělé, Portugalci, Angličané)
- Evropa: nejdůležitější kontinent na světě, všechno dění zde → europacentrismus
- kulturní obohacení Evropy
- misionářská činnost – šíření křesťanství do dobytých zemí – hlavně jezuity
- nové vědní obory (rozvoj) – kartografie, geografie, zoologie, biologie